

Çeşitlilik ve Yaratıcılığın Buluştuğu Yedikule AMS MADE IT Atölye Deneyimi

Tarihi Yarımada'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Yedikule'de zamanla değişen toplum, kültür, günlük yaşam dinamikleri ve kent mekânını kullanım alışkanlıklarıyla Yedikule'nin fiziki dokusunu da değiştirmiş. Hem geçmiş toplumun, hem de günümüz sakinlerinin ortak bir ürünü olan kent dokusunun sorunlarını ve potansiyellerini kentsel tasarım perspektifinden incelemek, farklı boyutlarla ele almak için AMS MADE IT Atölyesi aracılığıyla büyük bir fırsat elde ettik.

Ceren Balmumcu - Derya Koçaş - Gülay Didir - İrem İncetuzcu - Kübra Türk - Şebnem Çebi - Şevval Cefik

YTÜ Kentsel Koruma ve Planlama Yüksek Lisans Öğrencisi

İTÜ Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Öğrencisi



Fotoğrafi İstanbul Planlama Ajansı arşivi

Geçtiğimiz yılın son günlerinde Amsterdam Institute For Advanced Metropolitan Solutions (AMS) yüksek lisans programı Metropolitan Analysis, Design and Engineering (MADE) öğrencilerinin oluşturduğu MADE IT oluşumunun İstanbul Planlama Ajansı'na (İPA) ulaşması ile başlayan süreç, hazırlığı yaklaşık altı ay süren ve İstanbul'da düzenlenen bir atölye çalışması ile sonlandı.

AMS MADE programının kenti merkeze alan ve çeşitli meslek alanlarından yüksek lisans öğrencilerinin oluşturduğu yapısı için İstanbul, dünya çapında başlıca kriz alanlarını ve fırsatları birlikte barındıran ciddi bir örnek olarak ön plana çıktı.

Atölye sürecinin kıvılcımını oluşturan, AMS Institute MADE IT öğrencilerinin dersleri kapsamında geliştirilen bu projeye katılan öğrenci çeşitliliği heyecan vericiydi.

Mimarlar, peyzaj mimarları ve çeşitli mühendislik dallarında uzmanlıklarını yapan yüksek lisans öğrencilerinin biz kent plancıları ve mimarlara farklı bakış açıları kazandıracakları şüphesizdi. Bu süreçte onlara da İstanbul ve Yedikule'de mevcut durumla ilgili bilgilerimizi aktarmaktan heyecan duyduk. Bu çeşitlilik ve farklı bakış açıları ilkin, Vizyon 2050 stratejilerine dayanan beş soru ve konsept üzerinden paylaşılan sunumlarla görünür hâle geldi. Konseptlerle ilgili bilgi birikimlerinin çalışma alanı olarak belirlenen Yedikule dışındaki farklı dünya örnekleriyle açıklanması, başlangıç aşaması olarak belirlenen soruların tartışmayı genişletmesine yardımcı oldu. Konsept sunumlarının hemen ardından beş farklı soru belirlendi ve bu sorular kolektif bir tartışma ortamında yanıtlandı. Oluşturulan beş farklı grup belirli aralıklarla bir araya gelerek çalıştı. Böylece herkes sürecin başında, ortasında ya da sonunda beş farklı soruya Yedikule üzerinden ya da İstanbul üzerinden yanıtlar aradı. Yanıtlar çözüm odaklı olmak yerine yönlendirme odaklıydı. Atölye süresi boyunca üzerinde çalışılacak temalar ve bu temalara kimlerin katkı sağlayacağı belirlendi. Öğrencilerin tartışmalarından çıkan bulgular ve akademisyenlerin de ortak kararlarıyla belirlenen beş farklı soru şunlardı:

- Gençlerin katılımını teşvik etmek ve yerel ekonomik kalkınmayı desteklemek için bölgedeki kamusal alanları nasıl canlandırırız?
- Yedikule'deki kentsel sorunların çözümü ya da desteklenmesi için kültürel miras alanları nasıl kullanılabilir?
- Farklı işlevlerden oluşan entegre bir ağ oluşturmak için yeşil alanları birbirine bağlamak mümkün müdür?
- Yedikule'de 15 dakikalık şehir konseptini, sosyal uyum ile güvenlik algısını artırarak gerçekleştirmek mümkün mü?
- Yedikule'de kapsayıcı ve güvenli kamusal alanlar nasıl tasarlanabilir?

Bu çalışma ve araştırmaya başlangıç yöntemi tüm öğrencileri bir sorudan başka bir soruya ya da ilgi çekici farklı noktalara götürdü. Sorular üzerinden bildiklerimizi en açıklayıcı şekilde anlatırken İstanbul ve Tarihi Yarımada'nın çok katmanlı yapısı ve geçmiş çalışmanın zorluklarından biriydi. Sadece sözlü paylaşımlar değil, burada bulunan kısıtlı süre içinde beraber deneyimlenen pek çok hikâye İstanbul ve Yedikule'nin yakından tanınmasında etkili oldu.

Araştırma süreci, öğrencilerin çalışma gruplarına ayrılmasıyla başlamış oldu. Yapılan saha gezisiyle her ekip kendi konusu perspektifinde Yedikule'nin sorunlarını tespit etti. Ardından getirilen çözüm önerileri tüm temaları birleştiren bütüncül bir bakışla sunuldu. Her grubun çalışma sürecine biraz daha detaylı değinecek olursak, ekonomi çalışma grubu tarafından yapılan analizler, içerikleri açısından iki kategoriye ayrıldı: Birinci kategori, sahadan doğrudan gözlemlenen bilgileri içerirken; ikincisi ise istatistiksel belgeler ve araştırmalar sonucunda elde edilen verileri içerdi. Sahadan elde edilen veriler, bölgedeki yerel ekonominin durumunu, faaliyet türleri, kullanılan ürünler ve atık yönetimi gibi unsurları kapsadı. İkinci aşamada ise İPA Kampüs'te sahadaki gözlemlerin değerlendirildiği bir tartışma yürütülerek mahalle ve İstanbul

ölçeğinde ekonomi odağında ilerlendi. Yaptığımız analizler ne yazık ki Yedikule'deki yerel ekonomi süreçlerini anlamamız açısından bazı noktalarda yetersiz kaldı.

Ekonomi çalışma grubunda tartışmalarının çıktısı olarak belirtmeli ki AMS Enstitüsü'nün ve İstanbul ekibinin ekonomi kavramı altında ilk araştırdıkları şeyler farklı olmakla beraber, süreç içerisinde birbirlerine katkı sağlayarak ilerleyen bir ekip çalışması oldu. Bu süreçte AMS Enstitüsü öğrencileri genellikle geri dönüşüm odaklı ve yerel ölçekteki küçük organizasyonlara yönelik ekonomik süreçlere odaklandı. Örneğin, saha gezileri ve İstanbul gezileri sırasında İstanbulluların fazla plastik kullanımını gözlemleyerek geri dönüşüm odaklı projeler geliştirme kararı aldılar. Bu projeler arasında market poşetleri, piknik örtüsü ve oturma örtüsü üretimi gibi fikirler öne çıktı. Birkaç geri dönüşüm projesi ve mahalle ölçeğinde küçük kalkınma projeleri belirlendi ve bu projelerin sahadaki işleyiş biçimleri ortaya konuldu.

Kültürel miras ekibi olarak, saha gezisi sonrasında odak noktamız olan kültürel miras kavramı üzerinden Yedikule için fikirlerimizi ve gözlemlerimizi tartıştık. Erişilebilirlik, eşik olarak surlar, kentsel güvenlik ve sosyal paylaşım gibi sorunlar tespit ettik. Bu sorunlar doğrultusunda, Yedikule bostanları rehabilitasyonu için "Yedikule'deki kentsel sorunların çözümünde kültürel miras alanlarını nasıl kullanabiliriz?" sorusu üzerinden ve alanın zengin kültürel mirasının yanında, kentsel bütünlük içerisindeki sorunlarını da tespit ederek çözüm önerileri geliştirdik. Bu öneriler ile kültürel miras öğelerinin yeniden kentin bir parçası olması amacıyla surların kent içi erişilebilirliğinin artırılması, bostanların yeniden canlandırılarak kamusal alanlara dönüştürülmesini ve alanın tarihi, kültürel, ekolojik, ekonomik, sosyal ve mevcut mekânsal dinamiklerinin kente yeniden kazandırılmasını amaçladık. Böylelikle günümüzde zengin bir kültürel dokuya sahip Yedikule'yi, kentsel belleği güçlü kılan bütün dinamiklerin rol oynadığı, kamusal açık alanların ve kültür varlıklarının bir eşik olmadığı tersine



Fotoğraflar İstanbul Planlama Alanı arşivi

mekân içerisinde birbirleriyle kentsel bütünlük içinde harmoni oluşturduğu bir alan olarak kurguladık.

Yedikule'de ekoloji ekibi olarak saha gezimizi tamamladıktan sonra, alanla ilgili ekoloji özelinde ele alınması gereken temel başlıkları belirleyerek çalışmamıza başladık. Alanda güvenlik, kamu-özel alan eşikleri, ulaşım ağı, yeşil bağlantılar gibi temel noktalara değinerek çalışmamızı derinleştirdik. Bahsi geçen başlıkların eksikliği nedeniyle alanda eskiden var olan fakat zamanla kaybolan bostanlardan da yola çıkarak habitat kaybı, biyoçeşitlilikte azalma, politika eksikliğinin ortaya koyduğu katmanlaşma gibi alanı olumsuz etkileyen sonuçları tespit ettik. Elde ettiğimiz verilerle birlikte gerçekleştirdiğimiz beyin fırtınasında, tarihinde birçok farklı fonksiyonla gün yüzüne çıkan Yedikule yeşil alanının zamanla kaybolduğu, birbirinden koptuğu ve kimliksizleştiği sonucuna vardık. Buradan hareketle, "Yedikule'deki yeşil alanlar birbirine hangi biçimde bağlanarak farklı fonksiyonları entegre eden bir ağ oluşturabilir?" sorusunu içselleştirerek çözüm yolları aradık. Bu yolda, bostanları canlandırmayı, topluluk bahçeleriyle

alandaki potansiyeli ve etkinliği artırmayı hedefledik. Birbirinden kopuk yeşil alanları bitki dikimi, tarım gibi fonksiyonlar ile birbirine bağlamak, bu bağlantıları sağlarken ulaşımı da göz önünde bulundurarak paylaşımlı yol seçeneğiyle erişilebilirliği artırmak çözümlerimiz arasındaydı. Alanda, bölgenin yeşil kimliğine farklı fonksiyonlar atayarak hem kullanıcıların bir araya gelip sosyalleştiği mekânlar yarattık, hem de Yedikule'nin ihtiyaç duyduğu yeşili ona geri kazandırdık.

15 dakikalık şehir konseptiyle ilgili literatür çalışmalarına başlamadan önce yapılan saha gezisinde atölye grubunun ilgisini en çok çeken kaldırımların niteliksiz olması ama buna karşın adım başı ihtiyaca yönelik esnafın bulunmasıydı. Yol boyunca her pastaneden ya da her bakkaldan yiyecek ve içecek alıp geziyi atıştırarak sürdürmek onlar için çok keyifliydi. Bu kapsamda da 15 dakikalık şehir konseptiyle ilgili olarak çalışmalarımızda kentlerde karma kullanımın önemini tartıştık. Konutların altında bulunan çeşitli esnaf tiplerinin 15 dakikalık şehir konseptini destekleyeceği ve bu çeşitliliği ya da insanların ihtiyaçlarını karşılayabileceği başkaca alanları

konsantre olarak çeşitli yerlerde sunmak akıllara gelmişti. Atölye süresince kentteki sosyal dayanışma varlığının sokaklardaki güven algısını artıracığı ve dolayısıyla kentlilerin de daha aktif olarak kamusal alanlarda var olacağı fikrinde ortaklaştık. Kentlilerin aktif olarak sokaklardaki varlığı da sosyal dayanışma kültürünü geliştireceğinden atölye ürünü olarak bir kavram döngüsü ortaya çıktı. Yedikule mahallesinin de bu döngüde yer alabilmesi için toplum gelişimini ve katılımı da içeren "BeeHive" adında interaktif bir mekân önerisi sunuldu.

Yedikule, yoğun yapılaşma nedeniyle yaşayanlara oldukça sınırlı açık ve yeşil alan imkânı sağlayan bir dokuya sahip. Bu sebeple, Yedikule'yi gezdiğimizde ilk göze çarpan şey sınırlı açık alanların kent sakinleri tarafından hangi aktiviteler için yeniden işlevlendirildiği oldu. Her ne kadar burada planlama ve tasarım yoluyla nitelikli bir açık alan sistemi kurgulanmış olsa da sokaklar toplanmak, dinlenmek, üretmek ve paylaşmak için kentlilerin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmişti. Yeri geldiğinde kapı eşiğindeki birkaç sandalyeli bir oturma alanından faydalanılmış

olsa da nitelikli bir tasarıma sahip olmayan büyük açıklıkların atıl kaldığı ve kullanıcıları çekmediği de ortada. Bu sebeple açık ve ortak alanların tasarımında odaklanılan ana konu, kentlilerin mekânı kullanım alışkanlıklarından yola çıkarak kapsayıcı, güvenli ve erişilebilir bir açık alan sistem kurgulamaktı. Bu sistemle farklı ölçek ve nitelikteki ortak alanların birbiriyle bağlantısını kurgulamak, kent içinde her yaştan, kültürden ve cinsiyetten kullanıcıya hitap etmek ve kullanıcı profiline göre karakteri ve tasarımı değişen alanlar yaratmak hedeflendi.

Nihayetinde bu atölyeyle hangi noktaya geldiğimize değinecek olursak, Yedikule Tarihi Yarımada'nın en eski yerleşimlerinden birisi. Zamanla değişen toplum, kendi kültürü, günlük yaşam dinamikleri ve kent mekânını kullanım alışkanlıklarıyla Yedikule'nin fiziki dokusunu da değiştirmiş. Hem geçmiş toplumun hem de günümüz sakinlerinin ortak bir ürünü olan kent dokusunun sorunlarını ve potansiyellerini kentsel tasarım perspektifinden aylarca tartışmış olsak da, dışarıdan bir göz ve farklı disiplinlerden yorumlar her zaman tartışmayı zenginleştirip farklı boyutlarla



ele almak için büyük bir fırsat. MADE IT'in ilk kez gördüğü ve deneymediği Yedikule'yi değerlendirme biçimleri şüphesiz ki ilgi alanları doğrultusunda oldukça çeşitlendi ve ortaya birlikte oluşturulan geniş bir sorun ve çözüm havuzu çıktı. Fark ettik ki, bu kentsel sorunlar aslında sadece Yedikule'ye özgü değil. Dünyanın her yerinde Hollanda'da, Singapur'da, Meksika'da

da kültürel mirası ve doğayı koruma, yerel halkı kalkındırma ve topluma nitelikli yaşam alanları sunma gibi kentsel sorunlar biz profesyonellerin ortak gündeminde. Ama bunu gerçekleştirmek için Yedikule'de ayrı Amsterdam'da ayrı. Bu gezi ve tartışmalarla hedeflediğimiz son ürün de, bu çözümleri Yedikule'nin karakterinden beslenecek şekilde üretmek oldu.

Yedikule'nin karakterinden beslenerek yaptığımız yoğun tartışmalar sonucu, yenilikçi çözüm önerileri oluşturduk. Bölgenin yaşanabilirliğini iyileştirmeyi hedefleyerek ürettiğimiz çözümler toplu bilgi birikimimizin harmanlandığı sürecin ürünleri oldu. Böylesine alternatif ve kültürleri kaynaştıran bir haftanın ardından voleybol, frizbi ve tenis oynayarak İPA Kampüs'ün tadını çıkardık. Bir haftalık sürecin en eşsiz yanı ise İstanbul'u ilk kez deneyimleyen bir ekiple uyum sağlayarak paylaşımlarda bulunabilmek oldu. Türkiye kültürünü, kentin ipuçlarıyla değerlendirmek bizler için İstanbul'daki yaşantımıza farklı perspektiflerden bakma fırsatı yarattı. İstanbul'un kimlikli yapı taşlarını çözümlerken kedileri de es geçmedik. Elbette, kedilerin gölgesinde kalmayan martılar, vapur sesleri ve ilk kez her sabah ezan sesini duymak bütüncül bir İstanbul deneyiminin parçaları oldu. MADE IT öğrencileri ile İstanbul'u yeniden yaşayarak kurduğumuz bağlarla gelecekteki deneyimlerimizi heyecanla bekliyoruz.

